

2025-05-12

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L5@regeringskansliet.se.

Remissyttrande över Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11)

Ju2025/00206

Sveriges Domareförbund har anmodats yttra sig över det rubricerade betänkandet.

Sveriges Domareförbund är ett yrkesförbund för domare. Förbundet ska företräda Sveriges domare i lagstiftnings- och rättskipningsfrågor, värna om domstolarnas självständighet och i övrigt bevaka frågor av betydelse för den dömande verksamheten.

I slutbetänkandet från utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare ligger fokus på frågan om straffbarhetsåldern ska sänkas och i så fall hur.

Utredningen föreslår att den generella straffbarhetsåldern ska ligga kvar på 15 år. För brott som någon begått när han eller hon var fjorton år får dock dömas till påföljd om straffminimum för brottet är fyra år eller mer. Undantaget ska gälla även för försök förberedelse eller stämpling till sådant brott. Det föreslås också att regleringen ska tidsbegränsas till fem år. Enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna för när regelverket ska återställas efter fem år så anges att äldre bestämmelser ska gälla för tilltalad som inte har fyllt 15 år.

Att ändra straffbarhetsåldern är en i högsta grad rättspolitisk fråga som förbundet avstår från att ha synpunkter på.

Det kan dock konstateras att en generell sänkning på ett år från 15 till 14 år innebär att en hel ålderskull till kan bli föremål för brottsutredningar som kan leda till rättegångar där försvarare ska förordnas. Kostnaderna för det allmänna inklusive domstolarna kommer att bli betydande. Ur det perspektivet är det enligt förbundet tilltalande att välja en lösning som endast riktar in sig på de allvarligaste brotten. En sådan lösning kan dock ge upphov till andra problem bland annat i den praktiska tillämpningen av systemet. Dessa problem bör enligt förbundet lyftas fram i den fortsatta beredningen av ändrad straffbarhetsålder utifrån det förslag som utredningen lämnat. Förbundet lyfter här fram några praktiska problem som skulle kunna uppkomma i det föreslagna systemet.

- Det kommer att bli svårt för en ung person att bedöma om en gärning är straffbar eller inte eftersom straffbarheten i vissa fall inte bara kommer vara kopplad av ett agerande som sådant utan även hur brottet ska rubriceras.

- Det kan i vissa fall bli svårt att avgöra om en gärning omfattas av systemet eller inte. Exempelvis är för ett narkotikabrott sorten och mängden narkotika av central betydelse när det gäller att bedöma straffvärdet men även andra omständigheter kan ha betydelse. Det kan leda till komplicerade bedömningar om rubriceringen och därmed om minimistrafvet ligger under eller över fyra år. En fråga som slutligen får avgöras i en dom efter att åtal väckts.
- Om en åklagare åtalat för grov våldtäkt och gärningen av rätten rubriceras ner till ett brott av normalgraden (med ett minimumstraff på fängelse tre år) kommer det innebära att den gärningen blir straffri och att åtalet ska ogillas. Detta lär uppfattas som stötande av exempelvis en målsägande och kan även i övrigt påverka förtroendet för systemet i dess helhet.
- Inledande beslut som bland annat åklagare tar avseende bedömning av hur en gärning ska rubriceras och som kommer att vara avgörande för om en person ska kunna anhållas och därefter begäras häktad kommer att ske utifrån ett begränsat underlag men få stor betydelse för om det ens finns skäl att anta att ett brott begåtts eller ej.
- Det går inte utesluta en viss risk för överrubricering från åklagares sida och där det kan vara domstolen som i slutändan kommer fram till att en lägre rubricering ska gälla och att åtalet av den anledningen ska ogillas.
- Den föreslagna modellen avser enstaka brott och huruvida minimistrafvet för det brottet är fyra år eller mer. Det samlade straffvärdet beaktas inte vilket innebär att även om straffvärdet för flera brott tillsammans överstiger fyra år så får det inte dömas till påföljd. Det innebär också att om en 14-åring är misstänkt för våldtäkt (straffmin. tre år) och ett grovt vapenbrott (straffmin. fyra år) så kan han bara dömas för det senare brottet även om målsäganden i våldtäktsdelen kan komma att behöva vittna om sina upplevelser för att styrka vapenbrottet.
- Den föreslagna regleringen kan utgöra ett särskilt problem i förhållande till regler om envarsgripande eftersom det i princip kräver att allmänheten gör en insatt bedömning av hur allvarligt brottet är innan de kan gripa en person. Envarsgripande kommer som exempel bara vara tillåtet för en synnerligen grov misshandel men inte för en grov misshandel.

Som påpekats föreslås att regleringen ska vara tidsbegränsad och att efter fem år ska regelverket återgå till det som gällde tidigare men för brott som begåtts under tiden som det tillfälliga regelverket gällt ska de reglerna gälla även vid en senare lagföring. Detta kan uppfattas som att det står i strid med den princip som framkommer av 5 § andra stycket lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (BrP) att straff ska bestämmas efter den lag som gällde när gärningen företogs, om inte den lag som gäller när domen meddelas leder till frihet från straff eller till lindrigare straff.

Det borde i så fall leda till strafffrihet för den 14-åring som åtalas eller ska dömas för ett brott efter det att femårsperioden har upphört. Men det finns ett undantag från denna regel. Detta om en gärning under viss tid varit straffbelagd på grund av då rådande särskilda förhållanden, se 5 § andra stycket andra meningen andra ledet promulgationslagen. Typiska fall är när en gärning under viss tid har varit straffbelagd på grund av då särskilt rådande förhållanden, utgör kristidsförfattningar. Även andra bestämmelser som gäller under krig eller på grund av krig föranledda utomordentliga förhållanden hör hit. I betänkandet argumenteras för att det är frågan om ett sådant undantag även här och att en 14-åring därför ska kunna fällas till ansvar även efter att fem år har gått. De argument som utredningen framför för en sådan utgång (s. 411f) är inte övertygande.

I den fortsatta beredningen av frågan om straffbarhetsåldern bör det enligt förbundet särskilt övervägas det lämpliga i en tidsbegränsad lagstiftning och om den i så fall fullt ut är förenligt med 5§ BrP.

Detta remissyttrande har beslutats av förbundets styrelse.

Hanna Werth
ordförande